

en dan oppe Woensdag
wat niks beteken ie
staan ek innie voorhys en wieg
ie award in my hand
en vra my ma: "Wat dink Mammie,
is dié bronze of copper?"
Assit copper is issit 'n paa dae se kos
assit bronze is beteken it niks vi my nie

Al is die omvang en impak van hierdie bundel miskien effens minder as die debuut (wat gooi jy nadat jy 'n atoombom gegooi het?), is dit steeds 'n baie sterk poging waarmee Nathan Trantraal hom ongetwyfeld vestig as een van die belangrikste kontemporêre Suid-Afrikaanse digterstemme.

Geraadpleegde bron

Wikipedia. "The Ecstasy of Saint Teresa". 26 Jul. 2017. <http://en.wikipedia.org/wiki/Ecstasy_of_Saint_Teresa>.

Henning Pieterse

pietersehj@ufs.ac.za

Universiteit van die Vrystaat
Bloemfontein

Sulamiet.

Lina Spies.

Tygervallei: Naledi, 2016. 87 pp.

ISBN 978-0-928316-47-6.

DOI://dx.doi.org/10.17159/tvl.v.54i2.2985

Met die bundeltitel *Sulamiet* sluit Lina Spies sterk aan by die Ou Testamentiese boek *Shir Hashirim*, direk vertaal die Lied der Liedere, of soos die naam in die Afrikaanse Bybel lui: Hooglied. "Salomo se mooiste lied" volgens die opdrag in Hooglied 1:1. Enkele kort opmerkings

oor Hooglied kan lig werp op verskeie aspekte van *Sulamiet*. Daar bestaan byvoorbeeld 'n goeie kans dat Hooglied deur 'n vrou geskryf is. Die boek is opgestel as 'n soort drama wat hoofsaaklik bestaan uit dialoog tussen die mooi bruin gebrande (1:5), liefkosende (1:2; 8:1) en uikers erotiese (8:10) vrou, oftewel Sulamiet (6:13) en die man waarin die vrou die meeste aan die woord kom. Die naam Sulamiet slaan ook op die Hebreeuse woord vir vrede, shalom, wat ook in verband staan met die eienaam Salomo aan wie Hooglied opgedra is en die stad (jeru) van shalom, te wete Jerusalem (Sion). Wie die Sulamiet is en waartoe sy in staat is, wat met die (ook lyflike) liefde te make het, staan dus in 'n baie nou verband met vrede. Moderne eksegete beweeg graag verby die tradisionele allegoriese interpretasies van die boek, byvoorbeeld dat die verhouding tussen die man en die vrou die verhouding tussen Christus en die kerk voorstel of dat die vrou se sonbrand op die sonde dui, en plaas die klem eerder op die werklike (inklusief fisiese) liefde tussen die man en vrou van Hooglied. Othmar Keel skryf met betrekking tot Hooglied: "Allegorising is nothing but an elegant way of despising the text!" Lina Spies stem duidelik saam met Keel. Hierdie (fisiese) liefde staan in 'n baie noue verband met die natuur in die algemeen en ook kosmologiese tydsaanduidings soos die wisseling van seisoene en die afwisseling van dag en nag waartydens die skaduwees lank word en die aandwind begin waai wat alles deel is van 'n fyn waarneming van die hiermaals. Verder is Hooglied deel

van die korpus sogenaamde wysheidsliteratuur (praktiese raad oor hoe om hier en nou te leef) in die Ou Testament en pas dit binne 'n Semitiese wêreld. Uiteraard is daar soveel meer wat oor Hooglied gesê kan word, maar ten slotte kan net genoem word dat die verlangende uitroep van 1:2 "Soen my, soen my weer en weer!" regdeur die boek resoneer en ook dat verskeie eksegete Hooglied 8:6b as 'n soort hoogtepunt in die teks aandui, te wete: "Die liefde is sterker as die dood."

Sulamiet bestaan uit vyf dele (bedrywe?) wat elk sekere temas opneem en waarvan die meeste herkenbare terugkerende temas binne die digter se oeuvre is. Breedweg en in algemene sin is daar die volgende temas in die onderskeie dele. Deel I: ouderdom, sterwe, seisoene (Herfs). Deel II: die liefde (ook op 'n latere ouderdom), die tuin van Eden en van Hooglied, Holland/Boland, lyflikheid (soen), klank en stilte. Deel III: teologie, die kind, die digter se ouers. Deel IV: die Holocaust, die Joodse wortels van die Christelike geloof, musiek en stilte. Deel V: Afrikaans, betrokkenheid ten opsigte van die apartheidsverlede en hedendaagse Suid-Afrikaanse konteks. Gereeld is daar ook verwysings na Eybers, Dickinson en spesifieke komponiste en musici. Verskeie resesente van *Sulamiet* beweer dat daar geen katte in die bundel is nie, hulle moet net weer kyk (65, 81). Tog, is hierdie temas nie beperk tot die onderskeie dele in die bundel nie en is hier sprake van 'n sterk eenheidsbundel. Ek is van mening dat Hooglied se hoogtepunt, die liefde en die dood en dat die hartstog magtiger as die doderyk is, *Sula-*

miet omraam en deursuur en as sodanig as 'n soort heuristiese sleutel kan dien vir die lees van die bundel, aangesien die voortgaande verlange wat gekenmerk word deur die wederkerigheid tussen verganklikheid en die liefde, in al die afdelings ter sprake kom. Sodoende word verskeie spannings en paradokse opgetel, soos die tussen die hiermaals en die hiernamaals, die lyf en die siel, tussen die goudblonde Margerete en die asvaal Sulamiet (60). Reeds in "Besef", die eerste gedig in die bundel, word die dood as tema aangeroei, alhoewel binne die tuin van die liefde van Hooglied:

Dalk word die kreeftegang van die
ouderdom
in die aandbries soms 'n wandeling
saam met 'n onvervreemde God
in die tuin van 'n ontwakende aardse
lente
en hoor jy skielik 'n voël
sing soos by oggendskemering.

Die slotgedig in die bundel is tereg dan ook 'n gedig na aanleiding van Randall Wicomb se begrafnis "Die man met die kitaar" (86–7) wat handel oor die dood van Wicomb, maar juis ook die liefde van sy broer. *Sulamiet*, met die pragtige skets op die omslag van die voëls wat waarskynlik teen die aandskemering invlieg en regdeur die bundel (spreeus, merels, duiwe) kwetter en koer soos die duiwe in Hooglied, word as bundel 'n tuin in 'n baie spesifieke konteks. Hooglied was as boek bes moontlik 'n literêre beeld van wat kan wees, 'n soort tweede tuin van Eden waar die liefde triomfeer en is geskryf in 'n tyd in die

geskiedenis van Oud-Israel toe daar volgens Maleagi (2:13-16) baie gebroke verhoudings in die land voorgekom het. In daardie uitdagende konteks, wat in die teken staan van gebrokenheid en 'n tuin waaruit die mens gedryf is, verbeeld Hooglied 'n moontlikheid van 'n goeie situasie wat kan bestaan te midde van slegte omstandighede. Bewus van die twee skeppingsverhale van Genesis, kom die gedig "In die begin" (40) en spruit Eden "uit dorings en distels", maar juis in die bewuste aanraking tussen twee mense. Die bovermelde moeilike konteks waarbinne Hooglied ontstaan het en wat ook ten dele vergelykbaar is met die Suid-Afrika van 2016, erken Spies en word veral in Deel V aangebied, alhoewel liefde die remedie is en herskepping 'n moontlikheid. Hierdie laaste deel dui beide op die huidige Suid-Afrikaanse konteks van armoede en ander maatskaplike probleme, maar kyk ook terug na die apartheidsverlede. Die slotstrofe van "Treursang" is eerlik en trefseker met verwysings na die Psalms soos wat ook gebeur in "Die agtergeblewene" (79–80):

En ek wat nooit 'n banneling was
—vervrees van my Sionsberg—
en aan 'n vreemde rivier
nie traanblind my lier
in 'n wilger opgehang het nie,
sing nou my versuimde treursang.

Met 'n bundelitel soos *Sulamiet* verwag die leser Bybelse- en godsdienstige temas soos dit alreeds ook aangetoon is. Daar is verskeie Afrikaanse digters wat die tema van godsdiens al aangesny het en waarvan Cussons seker die bekendste ekspon

nent is. Spies het dit al dikwels gedoen, maar wat tog besonders is in haar werk, is dat sy met diepgang die nuwe insigte van die teologie in haar poësie opneem en ook standpunt inneem. In *Tydlose gety* maak sy erns met die debat ten opsigte van die historiese Jesus en hierdie tema word weer opgeneem in *Sulamiet*. Jesus as Joodse rabbi is van belang, maar dan juis ook die Ou Testamentiese leefwêreld en denkwyses, die Semitiese kultuur waarin die sterk dualistiese Griekse denke met hulle onderskeid tussen siel en liggaam met liggaam gesien as sleg en wat diep ingedring het in die Christelike geloof en teologie en Westerse filosofie, nie aanwesig is nie. Die dansende, omhelsende en soenende *Sulamiet* is by uitstek 'n beliggaming van die Semitiese kultuur waarin die oomblik van die nou gevier en geniet word, eerder as 'n fokus op die toekoms, maar ook die aardsheid van Jesus en die spesifieke en radikale aard van Jesus se tafelgemeenskap (67, 68). "Dank" laat my onwillekeurig dink aan Versfeld se opmerking: "Nothing is more indicative of who you are than your food and table customs." Versfeld se opmerking neem Spies verder, naamlik dat ook hoe jy soen heelwat verklap oor wie jy en julle is. Die titelgedig "Belydenis van 'n Sulamiet" (41) lewer kritiek op die gebruik van Afrikaners om mekaar op die mond te soen as "'n parodie op die soen wat net minnaars beskore is". Die tema van lyflikheid met die soen as simbool hiervan is 'n belangrike tema in die bundel (42). Spesifiek ook aanraking tussen mense is belangrik wat insgelyks 'n sterk Bybelse tema is. Volgens Jakobus

in die Nuwe Testament begin genesing met fisiese aanraking. Benewens hierdie aardse en eintlik uitbundige viering van die lyflike, met die gepaardgaande klem op musiek en dans, word die belang van stilte ook deurgaans beklemtoon en roep dit die teks van 1 Konings 19 op, naamlik dat God in die fluistering van die windstilte aanwesig is.

Natuurlik is daar so baie wat in hierdie resensie nie aandag gekry het nie, soos die musiek, die afstand en verbinde- nis met Nederland en Suid-Afrika en die Holocaust, maar oor hierdie sake het resensente ten opsigte van *Sulamiet* en vorige bundels al verhelderend geskryf. Vir hierdie leser is *Sulamiet* nie alleen 'n pragtige digbundel nie, maar ook 'n belangrike bydrae, veral gegewe die digter se omgaan met teologie en dit binne 'n uitdagende Suid-Afrikaanse konteks waar dit nodig is om 'n nuwe tuin te verbeel.

Cas Wepener
cas.wepener@up.ac.za
Universiteit van Pretoria
Pretoria

As in die mond.

Nicole Jaekel Stauss.
Kaaipstad: Queillerie, 2017. 230 pp.
ISBN 978-0-7958-0135-8.

DOI://dx.doi.org/10.17159/tvl.v.54i2.2974

In Nicole Jaekel Strauss se tweede bundel kortverhale, *As in die mond*, speel kos 'n sentrale rol, soos in haar debuutbundel, *Maal* (2010), en ook in die bloemlesing,

Kosblik (2013), wat sy daarna saamgestel het. Die verhale in *As in die mond* handel egter eerder oor verwickelde menslike verhoudinge en die nagevolge van traumatiese ervarings wat deur die loop van die bundel vir lesers én karakters duideliker word.

Dit is veral die gebruik van deurlopende motiewe en volgehoue spanning in die volgorde en progressie in die twaalf verhale, tot met die slot van die laaste verhaal, wat 'n besonder sterk eenheidsbundel tot gevolg het. In hierdie opsig kan *As in die mond* in dieselfde asem genoem word as ander sterk eenheidsbundels in Afrikaans soos onder andere Chris Barnard se *Duiwel-in-die-bos*, Henriëtte Grove se *Jaarringe*, Riana Scheepers se *Feeks*, Rachelle Greef se *Palazzo van die laaste dans* en Willemien Brümmer se *Die dag toe ek my hare logemaak het*.

Die titel verbind reeds die verhale deur die "as"- en "mond"-verwysings gepaardgaande met die motto se aanhaling van Marques wat sinspeel op herhaalde hergeboortes in die lewe van elke mens.

Daar is sterk terugverwysing na traumatiese gebeure in die verlede wat hierdie karakters se handelinge, verhoudings en denke beïnvloed. Dit begin al met die moeder van Jeanne d'Arc wat in 1455 na die Notre Dame in Parys reis om haar dogter se eer te herstel ná die verraad en onregverdige verhoor wat gelei het tot haar teregstelling op die brandstapel meer as twintig jaar tevore op 30 Mei 1431. Die motiewe van geweld, vuur, as, klippies en 'n klok wat lui, word reeds in hierdie eerste verhaal gevestig. Die moeder-dogter-verhouding wat die